

100 ЛЮБОПИТНИ НЕЩА

ИСТОРИЯТА НА СВЕТА

Какво е историята?

История е миналото, всичко, случило се преди днес. Учените **историци** са нещо като детективи – търсят **източници** (**извори**), чрез които откриват как са живели хората в миналото, какви събития са се случвали в живота им, как и защо животът ни се е променил и е станал такъв, какъвто е днес.

Писмени и веществени източници

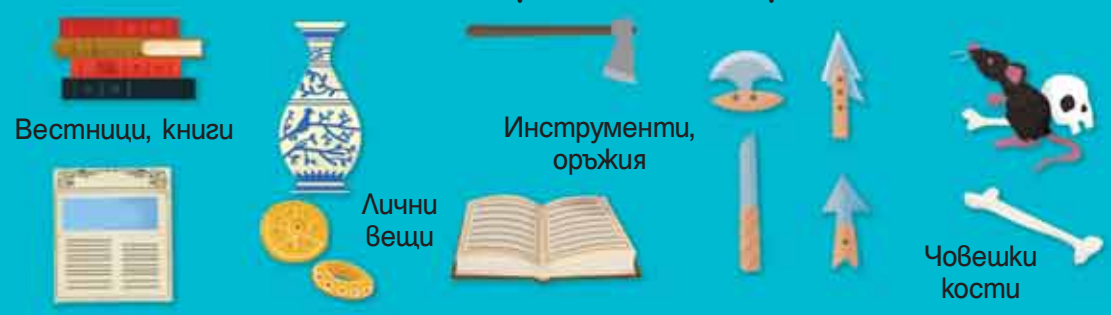

Писмените източници включват надписи върху каменни плочи и колони, текстове върху папирус, пергамент, книги.

Археолозите търсят веществени източници – руини от постройки, човешки останки, артефакти – вещи, направени и използвани от древните хора.

Най-важното правило в историята? Никога не се доверявай само на един източник!

Науката история

Науката за миналото се нарича история, или историография. Историците може да изучават историята на отделни страни, периоди, обществени сфери.

Историците задават много въпроси, но невинаги са на едно мнение за отговорите.

1 Историята не започва... от първа година.

Древните хора имали свои начини да отброяват годините. Моментът, приет за начало на отброяването, се наричал **ера** и обикновено това било възкачването на трона на даден монарх или на нова династия. Днес по целия свят се използва стандартен календар, в който годината на раждането на Исус Христос е приета за начало на летоброенето, за нова ера.

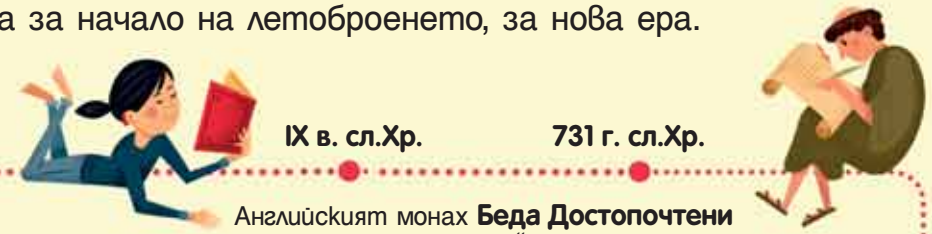

Английският монах **Беда Достопочтени** в труда си „Църковна история на англите“ пръв използва съкращението AD, за да укаже годините след раждането на Христос – съкратено от Anno Domini (на лат. – „в годината на нашия Господ“, или „след Христа“).

Новото летоброене се разпространява през IX в., когато **Карл Велики** приел този начин на датиране на документите във Франкската империя, която тогава обхващала почти цяла Западна Европа.

525 г. сл.Хр.
За основател на новото летоброене се смята **Дионисий Малки** – римски абат, скит по произход. През 525 г. той пресметнал рожденатa година на Христос и я вписал в църковните таблици за изчисляване на датите на Великден. Според днешните историци Христос се е родил 7 години преди това.

1 г. сл.Хр. – 1 г. пр.Хр.
Датите преди Първата година се броят „наобратно“, като започват от 1 г. пр.Хр., което означава „1 година преди Христа“. Нулева година няма.

Колкото по-назад се връщаме, толкова по-несигурни стават датите и всичко, свързано с тях.

4 г. пр.Хр. – 60 г. пр.Хр.

100 г. пр.Хр. – 3300 г. пр.Хр.
Едни от първите известни надписи са шумерски и датират от ок. 3000 г. пр.Хр.

Днес се предпочитат съкращенията „пр.н.е.“ и „н.е.“, които означават „преди новата ера“ и „от новата ера“ (обикновено се пропуска). Друго съкращение е „ок.“ („около“), поставя се преди дати, за които учените не са съвсем сигурни.

25 Имперските изпити в Китай...

...можело да са смъртоносни.

От 650 г. до 1905 г. почти всеки човек в Китай можел да стане държавен чиновник, стига да премине успешно през изпитна система, известна като Имперски изпити. Целта ѝ била държавните служби да се заемат от умни и добре обучени хора.

1 Изпит за основно ниво: шънюен (успешно преминали: 10-20%)

Калиграфия, музика и поезия

Математика

Право и принципи на управление въз основа на учението на Конфуций

Конна езда и стрелба с лък

Изпитите за **шънюен** се провеждали всяка година във всички окръзи. След дългогодишно обучение успешните кандидати държали изпитите **дзюджан**, които се провеждали на три години в окръзите. Тези, които искали да растат в чиновническата йерархия, трябвало да се явят на изпитите **дзиншъ**.

2 Висше ниво: дзиншъ
(успешно преминали: 1-2%)

Тези изпити се провеждали веднъж на три години в столицата. Някои кандидати упорствали и се явявали по няколко пъти. Имало и такива, които се самоубивали от срам, че са се провалили и са опозорили семействата си.

Кандидатите за **дзиншъ** трябвало да напишат осем есета върху идеите на Конфуций и други класици и приложението им в управлението на страната. Изпитът продължавал **72 часа**.

Кандидатите седели в отделни малки стаи – като килии. В тях имало две дъски, които се ползвали и за легло, и за маса.

Някои не издържали на напрежението, заради което не можели да се хранят и да спят.

В правилниците били описани процедури, в случай че някой кандидат умре по време на изпит.

26 Римските роби и техните господари...

...веднъж годишно си сменяли ролите.

По време на празника **Сатурналии** римското общество изоставяло обичайните си правила. Хората си разменяли подаръци, отдавали се на невъздържано пируване. Робите били освобождавани от работа и господарите им ги обслужвали по време на специален банкет.

Робите носели дрехите на господарите си, а господарите се обличали като роби и плебеи и слагали шапки, наречени пилеус.

30 дни преди празника със жребий избирали млад и красив мъж, често роб, за „господар на безпорядъка“. Обличали го в царски дрехи – да прилича на бога Сатурн. Той обикалял публичните места със свита войници.

Векове по-късно Сатурналиите вдъхновили подобни празници в много страни.

Средновековна Англия
Дванайсета нощ
(5 януари)
Избран „господар на безпорядъка“ давал смешни заповеди на благородниците и селяните.

Средновековна Франция
Ден на глупците
(1 януари)
Празнуващите си избирали фалшив папа и пародирали църковните ритуали.

37 Един инкски император...

напълнил цяла стая със злато.

През 1532 г. **Атауалпа** – владетелят на **империята на инките** в Южна Америка, бил пленен от испанския конкистадор Франсиско Писаро. Императорът предложил да плати за свободата си с цяла стая със злато.

Испанецът приел откупа. Скоро множество лами, отрупани със злато и сребро, прекосили Андите от далечни краища на империята.

Инките донесли повече от 6000 кг злато и още повече сребро. Това е най-големият откуп, платен някога.

ЮЖНА АМЕРИКА

ИМПЕРИЯ НА ИНКИТЕ

По времето на Атауалпа Инкската империя се простирала по цялото протежение на Андите, а населението ѝ наброявало 12 милиона души.

Писаро взел съкровищата, но въпреки това екзекутирал Атауалпа.

Испанците претопили по-голямата част от златото и среброто в кюлчета и монети, които откарали с кораби в Испания.

38 Луковиците на лалетата...

стрували повече от къщи.

В началото на XVII в. лалетата били нещо ново и рядко в Европа.

Междувременно Обединените провинции (днешна Холандия) били станали най-богатата страна на континента. Цената на луковиците се покачвала, защото холандците, които разполагали с повече пари, купували луковици за своите градини или за да търгуват с тях. Това било началото на **манията за лалета**.

В различни етапи на манията една луковица струвала колкото:

34 бъчви бира

454 кг сирене

12 едри овце

1 година изхранване на корабен екипаж

1 добре обзаведена къща с конюшня

Но през февруари 1637 г. цените се сринали...

...заради вноса на твърде много луковици. Много хора се разорили, тъй като притежавали растения и луковици, които вече стрували нищожна част от цената, на която ги били купили.

56 Най-високият храм в света...

...изпълнявал ролята и на списък.

Пагодата в сърцето на будисткия храмов комплекс „Хваньонса“ в Южна Корея била построена през VII в. и по онова време по-високи от нея са били само големите египетски пирамиди.

Пагодата била издигната като будистки храм по волята на Сондок, кралицата на Сила, която починала през 647 г.

През 632 г. тя завладяла царството Пекче и обединила двата народа на Корейския полуостров.

Твърди се, че всеки от деветте етажа на пагодата символизира едно от деветте царства в региона.

Пагодата била построена изцяло от дърво и без пирони. Висока била 68 или 80 м. Днес са останали само масивните каменни основи.

За нещастие, Сондок умряла, преди да покори други царства. Целият храмов комплекс бил изгорен от монголските нашественици през XIII в., така че историците не са много сигурни кои са били другите седем царства.

57 Дарът от папагалски яйца...

...можел да свали императора от трона.

Империята Ойо (в днешна Нигерия) била създадена от народите йоруба през XV в. и през XVII–XVIII в. се превърнала в една от най-могъщите държави в Западна Африка. Владетелят, наричан алафин, упражнявал контрол върху по-низшите управници в империята, но всички трябвало да се съобразяват със сложна система, създадена, за да се предотвратяват злоупотребите.

Аремо: най-големият син на алафина; фигура с голям авторитет и власт.**

Алафин: абсолютен господар, чиято власт била дадена от боговете.*

Ойо Меси: върховен съвет от седем благородници, които съветвали алафина и му служели.***

Огбони: тайно братство, уважавано заради мъдростта и религиозния си авторитет.****

Ако Ойо Меси поднесели ястие от папагалски яйца на императора, това означавало, че поданиците (и предците) му го отхвърлят, и той бил длъжен да се самоубие.

*Държал властта само докато спазва традициите и има подкрепата на Ойо Меси.

**Никога не можел да стане алафин: след смъртта на баща си трябвало да се самоубие.

***Имали право да свалят алафина, ако го сметнат за негоден да управлява страната, и да изберат нов алафин сред кандидати от няколко високопоставени рода.

****Олицетворявали традициите и волята на народа; можели да надделеят над Ойо Меси.

63 Небесната крепост...

не успяла да спаси краля на Шри Ланка.

Кашяпа I станал крал на Шри Ланка през 477 г., след като убил баща си. Той обаче се страхувал от брат си Магалана, който бил законният наследник на трона. Затова построил двореца си на най-сигурното място, за което се сетил...

Сихагири (Лъвската скала)
200 м височина

Видимост във всички посоки – за навременно откриване на приближаващи неприятели

Никой не можел да се изкатери по стръмната скала, освен по стълба, състояща се от **1200** стъпала.

Подножието е заобиколено от гъста гора.

За да изкачи последните стъпала, човек трябвало да премине през ужасяваща лъвска глава, издълбана в камъка. Лъвът бил важен символ на местната религия – будизма.

Стражи охранявали крепостната стена.

Отбранителен ров

След 18 години армията на Кашяпа се обърнала срещу самия него. Той се самоубил, а на престола се качил Магалана.

Новият владетел изоставил скалния дворец, който се използвал като манастир до XIV в.

64 Монаси откраднали тайната...

на производството на коприна от Китай.

В древността коприната била скъпа, луксозна тъкан. Тя се произвеждала в Китай, но как – било най-строга тайна.

Тайната на коприната се криела в **копринените буби** – гъсениците на копринените пеперуди. Те се хранят с черничеви листа. Преди да се превърне в пеперуда, всяка гъсеница се обвива в дълга, фина нишка. Китайците отглеждали копринени буби и от нишките им тъчели копринени платове още преди около 2000 г. пр.н.е.

През 553 г. императорът на Византия Юстиниан I изпратил двама монаси в Китай с мисия да открият тайните на коприната.

Монасите откраднали бубено семе (яйца на копринени пеперуди) и семена от черница и ги изнесли от Китай в кухините на бамбукови тояги.

Императорът организирал работилници за коприна в няколко града. Византия натрупала големи богатства от продажбите на скъпата тъкан в Европа.

После показали на Юстиниан тайните на отглеждането на бубите и изтъкаването на коприна.

75 В Древен Рим...

имало над 30 вида гладиатори.

Едно от най-популярните развлечения в Древен Рим били зрелищните схватки на гладиаторите, които се биели помежду си или със страховити зверове. Всеки гладиатор се числял към определена категория според физическите си способности и бойните си умения.

Гладиаторите от различните категории се биели с определени оръжия и защитно снаряжение.

Гладиатриксите – жените гладиатори, не се срещали често. Те имали щит и меч, но не и шлем.

Рециариите се биели с тризъбец, кама и рибарска мрежа, често с мирмилони.

Мирмилоните носели голям правоъгълен щит, гладий (къс меч) и шлем с изображение на риба.

Еседариите размахвали копия от колесници.

Бестиариите се биели с диви животни.

Еквитите яздели и се биели с дълго копие.

Траките имали малък щит, широк шлем, извит меч (сика) и маника (сегментиран наръкавник).

Хопломахите имали кръгъл щит, шлем с изображение на грифон, меч и дълго копие.

Сагитариите били ездачи и стрелци с лъкове.

Димахерите били въоръжени с два меча – по един във всяка ръка.

Лаквиариите разполагали само с ласо.

Андабатите носели шлем със забрала без дупки за очите. Хвърляли се в битка един с друг слепешком, понякога яздейки.

За провеждането на гладиаторските игри били издигнати **амфитеатри** – специални открити постройки със стъпаловидно разположени седалки около площадка, покрита с пясък (**арена**). Най-големият амфитеатър бил Колизеят в Рим. Той бил построен през 70 г. и побирал 50 000 зрители. Под него имало същински лабиринт от подземни тунели и клетки за дивите животни.